

PAULINA PUKIN

Edukacja międzykulturowa jako element strategii Rady Europy i Unii Europejskiej

Streszczenie: Artykuł ukazuje problematykę edukacji międzykulturowej jako koniecznego kroku w celu integracji i wzajemnego porozumienia pomiędzy mieszkańcami a imigrantami w Europie. Rada Europy oraz Unia Europejska popierają migracje międzynarodowe. Większość działań UE jest jednak skierowana do obywateli unijnych. Unia Europejska wraz z Radą Europy próbują zwiększyć kompetencje międzykulturowe poprzez organizowanie wydarzeń (np. zainicjowanie Roku Dialogu Międzykulturowego w 2008 roku) oraz propozycje zmian w aktach prawnych. Unia Europejska promuje również migracje o charakterze edukacyjnym, m.in. Erasmus, Tempus oraz Młodzież w działaniu. Udział w projektach zaproponowanych przez Komisję Europejską umożliwia zwiększenie kompetencji kulturowych oraz chęć odkrywania innych kultur oraz zrozumienie międzykulturowe. Natomiast podczas spotkań Rady Europy w latach 2003 i 2005 postanowiono podtrzymywać i rozwijać jedność pomimo różnorodności społeczeństw poprzez aktywne działanie w zakresie zwiększenia poziomu edukacji międzykulturowej jako elementu polityki edukacyjnej. W Planie Działań podkreślono szczególną rolę edukacji w tworzeniu nowej Europy. Wyznaczano wówczas takie kierunki działań, jak rozwój kilku edukacji: obywatelskiej, na rzecz praw człowieka, międzykulturowej, a także promocję wymiany międzykulturowej oraz zapewnienie różnorodności kulturowej i dialogu międzykulturowego. Zalecane jest, aby politycy unijni zastanowili się nad rozwiązaniem problemu niezrozumienia pomiędzy Europejczykami a imigrantami z Azji oraz Afryki.

Słowa kluczowe: edukacja międzykulturowa, Unia Europejska, Rada Europy, migracje międzynarodowe

Wprowadzenie

Unia Europejska jest ugrupowaniem, które popiera migracje międzynarodowe. W celu zwiększenia mobilności czynników produkcji ustanowiono wspólny rynek zgodnie z Jednolitym aktem europejskim (1986). Jego głównym celem miało być przyspieszenie europejskiej integracji za pomocą wpro-

wadzenia rynku wewnętrznego rozumianego jako obszar bez granic, w którym istnieje swobodny przepływ osób, towarów, usług i kapitału.

Konsekwencją współczesnych migracji zarówno w Europie, jak i na świecie jest wystąpienie zjawiska międzykulturowości. Jaskuła i Korporowicz (2017) rozumieją to pojęcie jako stykanie się kultur o charakterze długoterminowym, podczas którego dochodzi często do wzajemnej wymiany wartości, uczenia się siebie nawzajem, przełamywania stereotypowych barier oraz zwiększenia otwartości na częstą komunikację i kooperację.

Proces ten powinien być oparty o edukację wielokulturową i międzykulturową. Edukacja międzykulturowa rozumiana jest jako „praktyka pedagogiczna mająca na celu przygotowanie jednostki do funkcjonowania w warunkach różnicowania kulturowego” (Sobecki, 2014). Nikitorowicz (1995) wskazał, iż edukacja międzykulturowa powinna przyczynić się do zwiększenia integracji oraz tolerancji wśród wszystkich mieszkańców danego obszaru. Kasprowicz (2007), na podstawie opinii Ewy Cudnowskiej określiła, iż edukacja międzykulturowa umożliwia: wprowadzenie nawyku prowadzenia dialogu z ludźmi o innych zwyczajach, próbę zrozumienia różnicowania kulturowego w szerokim znaczeniu i przygotowania do komunikacji z przedstawicielami odmiennych kultur przy wzmocnieniu własnej tożsamości kulturowej.

Celem artykułu jest określenie działań podjętych przez Radę Europy oraz Unię Europejską w celu zwiększenia integracji i tolerancji na kontynencie. Celem szczegółowym jest określenie strumieni napływu imigrantów do Europy oraz spostrzeżenie imigrantów w Europie. Przy realizacji postulatu wykorzystano analizę publikacji naukowych oraz aktów prawnych Rady Europy oraz Unii Europejskiej (przede wszystkim Komisji Europejskiej).

Migracje międzynarodowe i spostrzeżenie imigrantów w Europie

W 2016 roku w Unii Europejskiej około 4,6 na 1000 mieszkańców było imigrantami. Można jednak zauważyć, że większe natężenie strumieni migracyjnych obserwuje się w państwach spoza UE. W wysoko rozwiniętych państwach udział imigrantów w populacji jest bardzo wysoki (np. w Liechtensteinie 24,6 tys. imigrantów stanowiło 65,2% populacji, zaś 270 tys. osób urodzonych w innym państwie niż Luksemburg równało się 45,7% ludności Luksemburga). Bardzo wysoki udział imigrantów w ogólnej liczbie ludności odnotowano również: w Szwajcarii (28,4%), na Cyprze (20,3%), w Austrii (18,8%), w Szwecji (17,8%), w Irlandii (16,6%) oraz w Belgii (16,5%), Naj-

mniejszy udział imigrantów w ogólnej liczbie ludności odnotowano w mniej rozwiniętych państwach UE, np. na Węgrzech (5,2%), na Litwie (4,5%), w Republice Czeskiej (4,4%), na Słowacji (3,4%), w Rumunii (2,1%), w Bułgarii (2%) oraz w Polsce (1,7%). Zaledwie 36,7% wszystkich imigrantów Europy pochodzi z Unii Europejskiej, przy czym ponadprzeciętny udział imigrantów z UE w ogólnej liczbie imigrantów odnotowano: na Słowacji (83%), w Irlandii (75%), na Islandii (68%), na Cyprze (65%), na Węgrzech (63%) Szwajcarii (59%), na Malcie (48%), w Belgii (47%), w Austrii (45%), w Norwegii i Rumunii (po 43%) oraz w Niemczech (40%). Państwa, które przyjęły najwięcej imigrantów spoza UE, to przede wszystkim: Niemcy (ponad 7 mln osób), Francja (prawie 6 mln osób), Wielka Brytania (5,6 mln osób), Hiszpania oraz Włochy (ok. 4 mln osób) (Eurostat, 2017).

Z badań Batsaikhan, Darvas i Raposo (2018) wynika, iż większość Europejczyków (ponad 60%) jest pozytywnie nastawionych do imigrantów z UE, lecz imigranci z państw trzecich nie są mile widziani (ok. 65% respondentów). Warto jednak zauważyć, iż obywatele państw otwartych (Szwecja, Hiszpania, Irlandia, Portugalia, Wielka Brytania, Luksemburg) są zarówno zwolennikami imigrantów z UE, jak i spoza ugrupowania.

Komisja Europejska dostrzegła bardzo dużą dywersyfikację podejścia do integracji z imigrantami wśród obywateli państw członkowskich. 38% Europejczyków uważa, iż przyływ imigrantów stanowi zagrożenie dla społeczeństwa. Natomiast 40% badanych uważało, iż obecna integracja lokalnej społeczności z imigrantami jest na niezadowolającym poziomie. Z badań europejskiej instytucji wynika, iż głównie Węgrzy, Bułgarzy, Polacy i obywatele Cypru, Grecji i Chorwacji czują się bardzo niekomfortowo, kontaktując się z imigrantami. Może to wynikać z bardzo rzadkiego kontaktu z imigrantami.

Bardzo poważnym problemem w Europie jest ksenofobia oraz brak tolerancji wobec innych kultur, wskutek czego co jakiś czas wybuchają konflikty na tym tle. Przyczynami nieporozumień są przeważnie dywersyfikacja społeczna, zróżnicowane szanse życiowe, różnice statusu społecznego oraz warunków życia. Lewowicki (2014) stwierdził, iż braki edukacji międzykulturowej są największym problemem tego zjawiska.

Bardzo częstym zachowaniem społeczeństw jest odseparowanie się od niezrozumiałych zbiorowości, jak można to zauważyć w wielu wysoko rozwiniętych państwach Europy (np. w krajach Beneluksu, we Francji oraz w Niemczech). Takie postępowanie powoduje utrudnienie komunikacji, zamknięcie społeczności, wskutek czego zanika pokojowe współistnienie takich grup (Winiarska i Klaus, 2011).

Działania Rady Europy w ramach edukacji międzykulturowej

W 1950 roku przyjęto Europejską konwencję praw człowieka (dalej: konwencja). Zgodnie z art. 14 konwencji każda osoba znajdująca się w kraju należącym do Rady Europy powinna móc korzystać ze wszystkich praw i wolności wymienionych w konwencji bez żadnej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, język, religię, przekonania polityczne i inne (w tym pochodzenie narodowe i przynależność do mniejszości narodowej).

Jednym z zadań Rady Europy jest poprawienie relacji Europejczyków poprzez promowanie uczenia się języków obcych, geografii oraz wspólnej historii. W latach 1960–1980 Rada Europy wprowadziła kilka programów dla młodych osób (głównie uczniów) mających na celu naukę języka oraz kultury państw. W następnym okresie, w latach 80. XX wieku, najstarsza instytucja europejska po II wojnie światowej próbowała zintegrować społeczeństwo szkolne, wykazując interesujące aspekty różnorodności, ale również zaakceptować konieczność tolerancji europejskich kultur. Pod koniec XX wieku Rada Europy postulowała poprawę zdolności krajowych systemów edukacyjnych (Rabczuk, 2011).

Rada Europy, powołując do życia Centrum Północno-Południe w 1989 roku, przydzieliła trzy zasadnicze obszary działań Centrum: globalna edukacja i młodzież, dialog z krajami transśródziemnomorskimi i afrykańskimi oraz lepsza polityka komunikacyjna (Lund, 2006).

Global Education Guidelines Working Group w porozumieniu z Centrum Północno-Południowym przygotowało przewodnik po edukacji globalnej dla edukatorów i polityków (Pearce, 2013). Zgodnie z przedmową, przewodnik powinien przyczynić się do łatwiejszego zrozumienia i wdrożenia edukacji globalnej. Ponadto należy traktować go jako narzędzie doskonalenia pedagogicznego przede wszystkim tam, gdzie należy wprowadzić lub rozwinąć ideę edukacji globalnej.

Deklaracja Globalnej Edukacji z Maastricht w 2002 roku została wspomniana jako jeden z najistotniejszych dokumentów. Program edukacji globalnej, który został zawarty w deklaracji, obejmuje wzmocnienie i wspieranie strategii oraz budowanie potencjału dla edukacji globalnej skierowane do instytucji i praktyków edukacji globalnej w sektorze edukacji formalnej i nieformalnej, natomiast podstawowym celem wprowadzania działań edukacji globalnej jest dostrzeżenie konieczności większej sprawiedliwości, równości oraz zapewnienie respektowania praw człowieka dla wszystkich ludzi.

Szczegółowe cele edukacji globalnej są następujące:

- zdobycie wiedzy przez obywateli dotyczącej sprawiedliwości społecznej oraz rozwoju zrównoważonego,
- zwiększenie zrozumienia procesów oraz rozwinięcie niezbędnych wartości, postaw i umiejętności mających na celu zwyciężenie z wyzwaniami,
- zwiększenie zrozumienia skomplikowanych procesów prowadzących do przemocy i uświadomienie, jakie istnieją sposoby, aby uniknąć lub rozwiązać konflikty,
- rozwinięcie wspólnot edukacyjnych zachęcających do wspólnych rozważań nad zagadnieniami globalnymi, które wykorzystują innowacyjne metody pedagogiczne,
- zaakceptowanie inności oraz współzależności, a także zapewnienie warunków do utworzenia solidarności między ludźmi,
- wypracowanie postawy „globalnej odpowiedzialności obywateli świata” w życiu osobistym oraz publicznym,
- promowanie aktywnego uczestnictwa w procesach rozwijających edukację globalną.

Rada Europy również podjęła pewne kroki w celu lepszego porozumienia międzykulturowego w XXI wieku. Europejscy ministrowie edukacji podczas spotkania w Grecji w 2003 roku uznali, że państwa członkowskie Rady Europy powinny podtrzymywać i rozwijać jedność pomimo różnorodności społeczeństw poprzez aktywne działanie w zakresie zwiększenia poziomu edukacji międzykulturowej jako elementu polityki edukacyjnej. Następne istotne spotkanie ministrów odbyło się w Warszawie w 2005 roku podczas Trzeciego Szczytu Szefów Państw i Rządów Rady Europy. W ustalonym podczas zebrania *Planie Działań* podkreślono szczególną rolę edukacji w tworzeniu nowej Europy. Wyznaczano wówczas takie kierunki działań, jak rozwój kilku edukacji: obywatelskiej, na rzecz praw człowieka, międzykulturowej, a także promocję wymiany międzykulturowej oraz zapewnienie różnorodności kulturowej i dialogu międzykulturowego (Huber, 2014).

Przyjęcie Białej Księgi Dialogu Międzykulturowego w 2008 roku było ważnym wydarzeniem. Rada Europy uznała edukację międzykulturową za jeden z elementarnych aspektów, na którym należy oprzeć wszelkie działania wspierające różnorodność kulturową na kontynencie. Rada Europy, zauważając, że istnieje przestarzałe podejście do tolerancji, postanowiła wprowadzić dialog międzykulturowy. Dialog rozumiany był następująco: dialog to otwarta i pełna szacunku wymiana poglądów pomiędzy jednostkami lub grupami

o różnym pochodzeniu etnicznym, kulturowym, religijnym oraz językowym. Niewprowadzenie dialogu przyczyniłoby się do utrwalania stereotypowego podejścia do pozostałych grup kulturowych oraz generowania kolejnych niebezpiecznych napięć i lęków.

W Księdze ustalono również pięć propozycji promowania dialogu międzykulturowego:

- demokratyczne zarządzanie różnorodnością kulturową,
- demokratyczne obywatelstwo i partycypacja obywatelska,
- uczenie się i nauczanie kompetencji międzykulturowych,
- zapewnienie przestrzeni dla dialogu międzykulturowego,
- międzykulturowy dialog w międzynarodowych stosunkach.

Kluczową zasadą dialogu międzykulturowego było m.in. uczenie i nauczanie międzykulturowych kompetencji, ponieważ Rada Europy uznała, iż kompetencje komunikacji międzykulturowej nie są nabywane automatycznie. Należy się ich nauczyć i praktykować przez całe życie. Pierwszym elementem tego podejścia było zdobycie kluczowych kompetencji w dziedzinach demokratycznego obywatelstwa, języka oraz historii. Rada Europy uznała również, że państwa członkowskie powinny wprowadzić edukację międzykulturową w szkołach podstawowych oraz średnich, a także umocnić współpracę międzykulturową w szkolnictwie wyższym, w sektorze badań i rozwoju oraz nieformalnym nauczaniu.

Rada Europy w 2018 roku ustanowiła nowy program o nazwie *Free to speak. Safe to learn. Democratic Schools for All*. Jego głównym celem jest zwiększenie ochrony praw uczniów oraz studentów w europejskich szkołach. Rada Europy wprowadziła sześć zadań tematycznych, które mają zwiększyć demokratyczne traktowanie uczniów: (1) umożliwienie wyrażenia opinii dla dzieci i studentów, (2) rozwiązywanie kontrowersyjnych problemów, (3) zapobieganie przemocy i nękanii, (4) zajmowanie się propagandą, dezinformacją oraz fałszywymi informacjami, (4) walka z dyskryminacją oraz (5) poprawa samopoczucia w szkole. Niektóre z tych punktów wiążą się z edukacją międzykulturową. Walka z dyskryminacją ma przyczynić się do nabycia kompetencji językowych oraz kulturowych i respektowania oraz zauważenia wartości zróżnicowania społecznego (w tym m.in. kulturowego). Projekt ma również na celu zwiększenie otwartości wobec inności, innych religii oraz poglądów, a także wiedzy na temat odmiennych kultur.

Rozwój edukacji międzykulturowej i antydyskryminacyjnej w Unii Europejskiej

Jednym z podstawowych praw Unii Europejskiej jest prawo równości. Zostało ono zagwarantowane w Traktacie ustanawiającym Europejską Wspólnotę Gospodarczą. W traktacie zapewniono swobodę gospodarczą oraz równe traktowanie siły roboczej, osób prawnych, usług oraz kapitału ze wszystkich państw EWG. Ponadto zagwarantowano równe wynagrodzenie dla za tę samą pracę niezależnie od płci (Śledzińska-Simon, 2011).

Prawo równości zostało również zawarte w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. W Karcie zapisano, że:

- wszyscy są równi wobec prawa (art. 20),
- zakazana jest dyskryminacja ze względu na m.in. płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, język, religię, przynależność do mniejszości narodowej (art. 21),
- ugrupowanie europejskie szanuje różnorodność kulturową, religijną oraz językową (art. 22),
- należy zagwarantować równość pomiędzy kobietami a mężczyznami.

Politycy unijni w głównej mierze skupiają się na zwiększeniu integracji Europejczyków. Bardzo dużym problemem w ustalaniu wspólnych założeń odnośnie do polityki międzykulturowej jest autonomiczna polityka edukacyjna oraz zróżnicowane podejście do spraw imigrantów, otwartości i panujących stereotypów.

Wiele aktów prawnych UE zawiera założenie o niedyskryminacji dzieci obywateli państw unijnych (m.in. Rozporządzenie Rady nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 roku w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty, Dyrektywa Rady z dnia 25 lipca 1977 roku w sprawie kształcenia dzieci pracowników migrujących). W większości opracowań unijnych zawarto głównie konieczność poznania nowej kultury oraz możliwość uczenia się języka ojczystego.

W najważniejszych dokumentach UE, traktatach, wspomniano wielokrotnie o zwiększeniu współpracy w polityce edukacyjnej popierającej różnorodność kulturową i językową. Zgodnie z art. 165 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej działania ugrupowania w tym zakresie dotyczą m.in. nauczania i upowszechniania języków państwowych oraz zwiększenia mobilności studentów oraz nauczycieli.

Komisja Europejska próbuje także zwiększać możliwości dla młodych ludzi w całej Europie poprzez ograniczenie dyskryminacji, bezrobocia, wykluczenia społecznego oraz wyrównywanie szans jednocześnie wszystkim obywatelom. Przy realizacji tych założeń Komisja proponuje wspieranie mobilności, wolontariatu oraz wymiany międzykulturowej. Zgodnie z opinią organu wykonawczego UE program dla młodych powinien umożliwić zwiększenie europejskiej integracji oraz poszerzyć zrozumienie międzykulturowe i wzmocnić poczucie fundamentalnych europejskich wartości (m.in. niedyskryminacji, solidarności oraz zwalczania ksenofobii).

Komisja Europejska zauważyła także konieczność rozwijania dialogu międzykulturowego. Najważniejsze działania proponowane przez Eurydice skupiły się na polepszeniu stosunków oraz komunikacji pomiędzy szkołami a rodzicami uczniów-imigrantów, a także nauczanie języków ojczystych dzieci imigrantów. Eurydice, opracowując raport, dostrzegła, iż nauczanie języka ojczystego uczniów-imigrantów w poszczególnych krajach UE jest na bardzo zdywersyfikowanym poziomie oraz jest oparte na zróżnicowanych zasadach (organizacja, finansowanie, etap kształcenia języka oraz obligatoryjność zajęć lingwistycznych).

W literaturze przedmiotu wspomina się o edukacji europejskiej jako elemencie edukacji międzykulturowej, która ma przyczynić się do zwiększenia tożsamości europejskiej oraz promowania komunikacji pomiędzy wszystkimi obywatelami Unii Europejskiej. Mankamentami edukacji europejskiej jest pomijanie pozostałych kultur (w tym również kultury Słowian i Celtów), nieeuropejskiego dziedzictwa kulturowego oraz ignorowanie zróżnicowania etnicznego i kulturowego (Błęszyńska, 2011).

Unia Europejska promuje migracje o charakterze edukacyjnym. Młode osoby dzięki takim wyjazdom, podlegając akulturacji, poznają nowe kultury oraz obyczaje. Grabowska i Kania (2017) uznały, iż wymiany międzykulturowe ułatwiają zwiększenie kompetencji kulturowych i chęć odkrywania innych kultur oraz przede wszystkim umożliwiają zrozumienie międzykulturowe (Puchta, 2015).

Najpopularniejszym programem ustanowionym z inicjatywy Komisji Europejskiej był Erasmus (Europejski program działań na rzecz mobilności studentów). Od 1987 roku jedynie obywatele 12 krajów EWG mogli uczestniczyć w programie, natomiast później rozszerzono zakres uczestników o mieszkańców Europejskiej Wspólnoty Wolnego Handlu. W pierwszej fazie trwania programu (1987–1995) skierowano szczególną uwagę na wymianę studentów

oraz ujednoczenie programów studiów, a także wprowadzenie Europejskiego Systemu Transferu Punktów. Erasmus wpisany do programu Sokrates w latach 1995–2006 skupił się na zwiększeniu mobilności studentów i pracowników naukowych w 31 państwach. W trzeciej fazie programu (2007–2013) umożliwiono studentom wyjeżdżającym do innych krajów odbycie praktyki w zagranicznych firmach (Grabowska i Kania, 2017).

Mniej znanymi programami Uczenia się przez całe życie są:

- Erasmus Mundus (program, którego celem jest podniesienie jakości szkolnictwa wyższego oraz wspieranie komunikacji międzykulturowej poprzez kooperację z obywatelami państw spoza Unii),
- Tempus (program wspierający reformę szkolnictwa wyższego oraz ułatwienie kontaktów unijnych szkół wyższych z uczelniami z krajów partnerskich),
- Młodzież w działaniu (projekt, którego głównym założeniem jest pomoc w partycypacji w kształceniu pozaszkolnym (Zgliczyński, 2010).

Interesującą inicjatywą UE było zaproponowanie Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego pod hasłem „Zjednoczeni w różnorodności». Akcje w 2008 roku zostały przypisane do ośmiu zagadnień tematycznych: kultura i media, mniejszości, migracje, religia, edukacja/nauka, miejsce pracy, wielojęzyczność oraz młodzież (Wilk i Woś, 2010). W 2008 roku odbyło się wiele wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych i artystycznych promujących współpracę międzykulturową oraz postawę otwartości na zróżnicowanie kulturowe. Państwa członkowskie również w swoim zakresie przygotowały projekty wspierające tolerancję i dialog międzykulturowy. Większość wydarzeń miało na celu kreowanie europejskiej tożsamości, promocję dialogu międzykulturowego, przeciwdziałanie stereotypom, zdobycie przez Europejczyków kompetencji międzykulturowych oraz integrację międzykulturową dzieci i młodzieży (Ratajczak, 2012).

Zakończenie

Edukacja międzykulturowa jest niezbędna we współczesnym globalizującym się świecie. Stykanie kultur nie zawsze jest popierane przez wszystkich na skutek niezrozumienia odmiennych kultur oraz braku tolerancji dla inności.

Unia Europejska wraz z Radą Europy próbują zwiększyć kompetencje międzykulturowe poprzez organizowanie wydarzeń (np. zainicjowanie Roku Dialogu Międzykulturowego w 2008 roku) oraz propozycje zmian w aktach prawnych. Zapewnianie praw równości, niedyskryminacji oraz możliwości

uczenia się języka ojczystego dzieci imigrantów są zapisane w podstawowych dokumentach zarówno Unii Europejskiej, jak i Rady Europy.

Zapewne wprowadzenie swobodnego przepływu ludności w Europie przyczynił osię do wzrostu znaczenia edukacji międzykulturowej umożliwiającej nabywanie tożsamości europejskiej wśród Europejczyków.

Bibliografia

Publikacje naukowe

- Batsaikhan U., Darvas, Z. and Raposo, I.G. 2018. *People on the move: migration and mobility in the European Union*. Brussels: Bruegel.
- Błęszyńska, K.M. 2011. Teoretyczny status edukacji międzykulturowej. *Pogranicze. Studia Społeczne*. **1**, ss. 39–53.
- Grabowska, B. i Kania, K. 2017. Codzienne zdziwienie? Uczestnicy wymian międzynarodowych wobec szoku kulturowego. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*. **36** (6), ss. 35–46.
- Global Education Guidelines Working Group. 2012. *Przewodnik po edukacji globalnej. Poradnik dla edukatorów: jak rozumieć i realizować edukację globalną*. Warszawa: Grupa Zagranica.
- Huber, J. 2014. Wprowadzenie. W: Brotto, F. i in. red. *Kompetencje międzykulturowe dla wszystkich. Przygotowanie do życia w różnorodnym świecie*. Warszawa: Rada Europy Ośrodek Rozwoju Edukacji, ss. 5–7.
- Jaskuła, S. i Korporowicz, L. 2017. Współczesne paradygmaty dialogu międzykulturowego. *Edukacja Humanistyczna*. **2** (37), ss. 33–43.
- Kasprowicz, D. 2007. W kierunku edukacji międzykulturowej: propozycje dla kierunku politologia. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica*. **3**, ss. 170–178.
- Lewowicki, T. 2014. Edukacja międzykulturowa – od lokalnych sukcesów ku globalnym przesłaniom i oddziaływaniom. *Edukacja Międzykulturowa*. **3**, ss. 19–37.
- Lund, H. 2006. *North South Centre: contributions of local and regional authorities to promote the efficiency of the work of the Centre*. Strasburg: EU.
- Nikitorowicz, J. 1995. *Pogranicze. Tożsamość. Edukacja międzykulturowa*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie „Trans Humana”.
- Pearce, R. 2013. *International Education and Schools. Moving Beyond the First 40 Years. International School of London*. London: Bloomsbury Academic.

- Puchta, A. 2015. Podróże kształcą. Wymiana studencka w ramach programu Erasmus LLP – na przykładzie Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. *Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja*. 2 (16), ss. 165–178.
- Rabczuk, W. 2011. Edukacja międzykulturowa z perspektywy Rady Europy i Unii Europejskiej. *Pogranicze. Studia Społeczne*. 17, ss. 54–68.
- Ratajczak, M. 2012. Dialog międzykulturowy w mediach. Przypadek Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego w 2008 roku w Polsce. *Pogranicze. Studia Społeczne*. 20, ss. 197–210.
- Sobecki, M. 2014. Komunikacja międzykulturowa w wymiarze religijnym jako wyzwanie edukacyjne. W: Nikitorowicz, J. red. *Od wielokulturowości miejsca do międzykulturowości relacji społecznych. Współczesne strategie kreowania przestrzeni życia jednostki*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, ss. 107–118.
- Śledzińska-Simon, A. 2011. Zasada równości i zasada niedyskryminacji w prawie Unii Europejskiej. *Studia BAS*. 2 (26), ss. 41–86.
- Winiarska, A. i Klaus, W. 2011. Dyskryminacja i nierówne traktowanie jako zjawisko społeczno-kulturowe. *Studia BAS*. 2 (26), ss. 9–40.
- Wilk-Woś, Z. 2010. The role of intercultural dialogue in the EU policy. *Journal of Intercultural Management*. 2 (1), pp. 78–88.
- Zgliczyński, W. 2010. Polityka edukacyjna Unii Europejskiej. *Studia BAS*. 2 (22), ss. 65–88.

Akty UE i Rady Europy

- Komisja Europejska. 1987. Jednolity akt europejski. (Dz.U. L 169 z 29.6.1987).
- Komisja Europejska. 2001. European Commission White Paper A New Impetus For European Youth. COM (2001).
- Komisja Europejska (Eurydice). 2009. Integracja dzieci-imigrantów w szkołach w Europie. Promowane działania: Komunikacja z rodzicami imigrantów. Nauczanie języka ojczystego dzieci-imigrantów. Wydawnictwo Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji. Warszawa.
- Komisja Europejska. 2018. Special Eurobarometer 469. Report. Integration of immigrants in the European Union.
- Rada Europy. 1950. Europejska Konwencja Praw Człowieka.
- Rada Europy. 2008. White Paper on Intercultural Dialogue. Living Together As Equals in Dignity.

Rozporządzenie Rady nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 257/2.

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej C26/47.

Intercultural education as an element of the strategy of the Council of Europe and the European Union

Abstract: The article presents the issue of intercultural education as a necessary step for the purpose of integration and mutual understanding between residents and immigrants in Europe. The Council of Europe and the European Union support international migration. However, the majority of EU activities are focused on EU citizens. The European Union, together with the Council of Europe, are trying to increase intercultural competences by organizing events (e.g. initiating the Year of Intercultural Dialogue in 2008) and proposals for changes in legal acts. The European Union also promotes migration of an educational nature, including Erasmus, Tempus and Youth in Action. Participation in the projects proposed by the European Commission enables increasing cultural competences and the willingness to discover other cultures and intercultural understanding. On the other hand, during the meetings of the Council of Europe in 2003 and 2005, it was decided to maintain and develop unity despite the diversity of societies through active action in increasing the level of intercultural education as part of the educational policy. The Action Plan underlines the special role of education in creating a new Europe. At that time, directions of activities were defined, such as the development of several kinds of education: civic, human rights, intercultural, as well as the promotion of intercultural exchange and ensuring cultural diversity and intercultural dialogue. It is recommended that EU politicians consider solving the problem of misunderstanding between Europeans and immigrants from Asia and Africa.

Keywords: intercultural education, the European Union, the Council of Europe, international migration

Translated by Paulina Pukin